

Torej je vsa moderna kultura gnila? Nikakor ne. Le razločevati moramo. Pozitivna znanost in tehnika sta silno napredovali in pri tem silnem napredku so se razvile prej nepoznane umetniške in znanstvene vrednote, lepote in razumu so se odkrili novi svetovi. A žrtev tega silnega napredka je človek sam. Usužnjil se je materiji, brezmejen ponos ga je vrgel ob tla, da se plazi. Zatrli je v sebi vsako misel, vsako čustvo na religijo in posledice so usodepolne.

Kljub temu se v zadnjem času opaža nekaj veselih znamenj: moderno človeštvo je trudno materializma, metafizika je v filozofiji zopet na častnem mestu in z njo podlaga za pravo spoznanje Boga. Tudi preveča

moderna srca neko religiozno hrepenenje, čeravno nejasno, prečustveno morda, a vendar značilno.

Moderna duša in moderna umetnost — obedve rabita vodnika. Tu se začenja naša dolžnost in naše delo. —

Tudi k nam je pljusnil val moderne kulture in njenih zablod. Vsi smo ga občutili in se zbali za one, ki so stali na vrhu. Nekaj jih je pokopal, nekaterim je izpral iz duše »veliki tekst« ...

Naše delo velja sedaj najmlajšim. Kulturnih pesimistov in ozkosrčnejšev nočemo v svojih vrstah, le veseli optimizem vodi do cilja, optimizem z vročo željo v srcu: »Ostani z nami, ker se mrači.« *Alojzij Res.*

DROBIŽ.

Slovenščina prihodnosti. Nastavni Vjesnik (št. 9) je objavil naslednjo notico: »Prijetelju Westru o ‚bralcu‘. Pohvalil sem Te pred kratkim, ko sem čital Tvoje izvestje o ‚Literarni Pratici‘ v ‚Ljubljanskem Zvonu‘; le to mi ni bilo prav pogodu, zakaj še vedno ogovarjaš svoje ‚bralce‘ in ‚bereš‘; jaz namreč ‚čitam‘ in sem ‚čitatelj‘. Dandanes je med nami nekaj dualizem v izražanju tega pojma; eni ‚berejo‘, drugi ‚štejejo‘ (dial.) ali ‚čitajo‘. V srednjih šolah imamo le ‚čitanke‘, v ljudskih pa poleg ‚čitank‘ tudi ‚berila‘. Onim, kateri čitajo, se pridružujejo vsi Srbohrvati. Prijatelj, ko Te tako vabim, da bi z menoj vred vstopil v naše jugoslovanske vrste, ki ‚čitajo‘, Te opozarjam na Bernekerjev ‚Slavisches etym. Wörterbuch‘, ki pravi: ‚slov. bérem, brati = sammeln, lesen (auch ein Buch lesen nach dem Deutschen)‘. Priznavam sicer, da to samo na sebi še ne odločuje. Ščasnoma se bo ‚bralcu‘ tako godilo, kakor se je zgodilo ‚bukvam‘. Starinske, po nemškem narejene kranjske ‚bukve‘ so izginile in dale prostor slovenski ‚knjigi‘. Poznam Tvojo kulturno zavzetost; zato vem, da ne boš branil solčnega ‚zahoda‘, ampak boš z menoj vred in z vsemi Srbohrvati zrl solčni ‚zapad‘. Vidiš, tako se obrača in se obračaj naš jezik v jugoslovansko smer: ‚Bralec — čitatelj‘ je pri tem le kašipot. Dr. Fr. Ilešič. — Kaj bo neki zdaj storil zavzeti Wester? »Štejem« najbrže ne bo pisal, toda »čitam«? Njegova poštena slovenska roka se mu bo uprla, kadar bo hotel zapisati ta strašni glagol, o katerem pravi p. Škrabec, da se slovensko niti prav naglasiti ne dá — če pa zopet pomisli, da ga Ilešič prihodnjič morda ne bo več pohvalil, ako se bo trdovratno držal bralca, da bo morda ta sedaj še tiha graja prihodnjič odločnejša, da se mu bodo, če bo čital, pridružili vsi Srbohrvati (ne na njem, temuč oni njemu!) in da bo slednjič smel za plačilo zavzet zreti z Ilešičem solčni zapad — kaj bo storil ubogi Wester? Težak boj bo moral izbojevati s seboj, kako se bo končal? Westrove ocene niso vselej odkritosrčne, toda odslej jih bom pazljivo bral.

Slovenščina sedanjosti. Prijatelj Dom in Sveta ter snažnega jezika je tekom dobrega tedna prepisal iz Slov. Naroda in Dneva tebe stavke:

Spravil si lepe in dragocene meblje.

Shod je šel zelo na živce.

Slovenski dramski ansambl. — Gostovanje en sem bla.

Vsi so se priučili oba deželna jezika.

Klavci zlatih telet.

Zagovarja se konformno kakor...

Govor je bil taktičen (taktvoll).

Ogerski narodi se morajo osvoboditi germanizma.

Ostal je neverjetni Tomaž.

To vse nas ne sme delati majhne in nezaupljive.

Albanskim orožnikom so Epirci odrezali povratek.

Če ne bi v tvornici pogrešili ta veliki kos.

Obtožuje se Praznika.

Da je treba Rusijo z našo armado privedi k razumu.

Molči o vsemu temu.

Slavilo se je balkanske zmage.

Vojaki so stali v pripravljenosti (Bereitschaft).

Ne vidim Vas rad kompromitirati.

Vlak pridrdra skozi 2¹/₃ km dolgega gorijskega predora.

Stari klativitez se je umil s svojo vodo.

Francozi bi radi, da bik zvezi prišlo.

Dva individija sta se navalila na brata.

Cesar je pri dobri volji.

Ali bi ne bilo dobro, da bi se angaževalo igralce in igralke.

Rešeni so strašno izčrpani vsled prestanih naporov.

Dolžili so ga tatvine, ki jo je izmaknil urarju Spitzu.

Eden najznamenitejših drožistov.

Soproj jo pusti ves večer sam.

Umrli je naknadne smrti.

Salon se je podvrgel temeljiti preobradi. —

S tem, da citiramo ravno Slov. Narod in Dan, ne mislimo reči, da pišejo ostali časniki bolje. Prihodnjič si bo treba ogledati še druge.

Nepotreben nasvêt. Slovstveni poročevalec Časa, P. Perko, vé, kákšna naj bo umetnina, in hoče poučiti umetnike, o katerih méni, da ne vedo. »Umetnik zavij jedro (misel) v lupino forme, toda ta lupina naj ne bo pretrda, da bi je z navadnim človeškim orodjem ne bilo mogoče razbiti. Umotvor je nekaj mehkega, kar naj hladi po trudu vsakdanjega življenja; zato pa naj

bo zemljanu, kadar posega po tem hladilu, prizaneseno še z novim trdom.« — Umetniki, katerim naj ta nauk velja, si ga ne bodo zapomnili; stil jih bo zmotil in nepedagoška obilica podob, zlasti pa si ne bodo mogli predstavljati, kakšna bode pravzaprav pristna umetnina, o kateri zvedo samo, da naj bo nekaj mehkega in naj hladilno trdnega zemljana. Ali jim bo s tem pomagano? Če bi hotel, navadni zemljan, dajati take slikovite svete zdravnikom ali kmetom ali politikom ali čevljarjem, bi me upravičeno imeli za nadležnega človeka in bi sicer pri njih nič več in nič manj ne opravil, nego bom, navadni zemljan, opravil kot kritik pri umetnikih, toda s to razliko, da bodo ljudje kljub mojim svetom glede zdravstva in čevljev ostali svojih misli, medtem ko jim s slikovito oceno podtaknem lahko napačne sodbe o slovstvu. Kar se pa tiče Perkove sodbe same, je čudno, da je Ivan Cankar, ki se na te reči toliko bolj razume, kolikor se na druge premalo, označil tisto mehko in hladilno slovstvo, za katero se menda poteguje Perko, za »začetek šunda«, medtem ko o umetnosti sodi drugače: »Če hočem biti z umetnostjo sam, moram zbrati vse svoje sile do kraja, zato da sem umetniku brat.« In tudi to pravi, »da je umetnost najpredrnejši razmah človeškega duha, da je umetnost tisti jezik, v katerem se človek

pogovarja z Bogom samim.« (Dom in Svet, str. 184.) Zato naj se Perko ne pritožuje: »Vsako (pesem) sem moral brati dvakrat, da sem izluščil misel iz nje.« Bolje je vendar, da je misel prvič zaslutil in drugič našel, kot da je takoj prvič spoznal, da je ni.

»Slovenska satira« je ocenjena v Času na način, ki se temu listu ne poda. »Pohujšanje v dolini šentflorijanski« je delo nezrele, blodne glave, toda kljub temu je dolžnost ocenjevalca, da razume, kar razumejo drugi, ki ne pišejo razprav o slov. satiri, in da ne zavija citatov. »O domovina, ti si kakor vlačuga, kdor te ljubi, ga zasmehuješ,« pravi Cankar; kritik odgovarja: »Torej slovenska domovina je vlačuga! Samo žal, da ga (pisatelj) ni nihče vprašal, zakaj se prostituira z vlačugo.« Tako se ne polemizira, kakor je nedostojno, če pravi: »Najbrže se je spomnil tedaj, da je ta golazen kupila že nad deset knjig Cankarjevih, od katerih je potem živel deset let!« Ko človek prebere razpravo, začne dvomiti, ali so avtorjeve besede »Drugih simbolov v igri ne razumem, ker so silno zagonetni, in ugank reševati ne maram, ker Cankar ni razpisal nobene nagrade za pravilno rešitev,« samo ponesrečen dovtip, kot več drugih, ali morda resnoba, ki jo sicer pogrešamo,

Sanje gospoda Povprečnika

o Deveti deželi

o Trinajsti deželi